

Lino Legiša

VPLIVI IN VZPOREDNOSTI

(Hugo, Coppée — Stritar, Župančič)

1

V Stritarjevi Antologiji je Prijatelj pokazal tudi na Hugoja, ki da je poleg Rousseauja mogočno vplival na Stritarja. Hugo, pravi Prijatelj, je glavni glasnik francoskega socialnega idealizma, pesnik pozitivistične vere v napredek človeške družbe, vere, ki naj bi zamenjala srednjeveško pričakovanje plačila in kazni na onem svetu. Na pesnika gleda Hugo ne samo kot na voditelja naroda, marveč kot na preroka, »vznesenega svečenika, nekakega Rousseaujevi romantiki prilagojenega naslednika cerkvenemu duhovniku, ki novemu človeku ne zadostuje več«. Tudi Stritar da je iz pesnika naredil preroka. Najbolj pa da ga je »prepojila Hugojeva in sploh francoska ideja socialnega idealizma in sočutja in mu zelo zgodaj značilno pobarvala njegov nazor o pesnikovem poklicu« (70, 71). Pri obravnavanju tega vpliva se Prijatelj ni pomudil toliko kolikor pri Rousseaujevem, utegnili je omeniti le nekaj sorodnih pesmi pri francoskem in pri našem pesniku. Ker sam tega dela ni opravil, nas je na univerzi nekajkrat opozoril na misel, da bi bilo potrebno pogledati, koliko je Stritar zvezan s francosko poezijo. Mislil sem na to njegovo željo in se zato lotil prebirati preobširno in danes ne vselej privlačno pesniško delo znamenitega Francoza.

Kakor je povedal Prijatelj, veže Stritarja s Hugojem zlasti pojmovanje pesniškega poklica, vežejo pa ga tudi nekateri socialni motivi sami. O pesniku je Stritar v Klasju 1866 zapisal znano svetožalno opredelitev, da je »pravi mučenik človeškega rodu, ker vzame nase vse naše gorje, prepeva je ga v sladkih pesmih, ki nam tope otrpla srca — on trpi, da se mi veselimo«. Nekaj let pozneje je v svojem Zvonu 1870 natisnil Visoko pesem, ki spada med njegove načelne izpovedi o pesniškem poklicu. V nji pravi, kako se je na orlovskih krilih vzdignil nad zemljo, v višave, kamor se ne čuje jok trpečih, ki gornice dole kakor mravlje. Toda tu gori v višavah, kamor sili pesniški zanos, je vse tiho.

Vse tiho, vse mirno, vse mrtvó!
 Življenja nima nebó;
 le meni srce čuteče bije.
 Kako sem sam! — Obhaja me strah,
 pod nebom okrog oziram se plah. — ...
 Oj doli, le urno doli,
 nazaj na truda polno zemljó,
 kjer solze tekó,
 kjer bratje moji živé in trpé;
 kjer srce čuteče najde srcé; ...
 kjer rod se človeški trudi in joka —
 tam bivati hočem, tam moj je dom!

Pesnik torej hoče ostati med človeštvom, ki se peha in muči, in zavrača samozadovoljno vzvišenost nad stvarnostjo. Tukaj med človeštvom mora sebe pozabiti, »vse sveta gorje nositi«, kakor povzema misel iz uvoda v Klasje v pesmi Sreča, poezija in Preširen (1877).

Bridka tvoja bo usoda:
 žrtev svojega naroda,
 pevec boš in mučenik.
 Domovine svoje nada
 branil bodeš jo propada
 bratom svojim rešenik!

Pesnik je narodni vodnik, rešnik iz nevarnosti, to čast pa mora plačati z mučeništvom. Iz njega mu vro »sladke pesmi bolečine«, s katerimi tolaži svoje brate. O taki vlogi narodnega vodnika priča tudi leto starejša Preširnova oporoka, v kateri priporoča narodu skrb za poezijo, ki povzdiguje in blaži srce, enako pa boj za domovino, prostost, resnico in pravico, kar pa naj bo združeno s slovansko plemenitostjo. V uvodu v prvi zvezek zbranih spisov (1887) piše o svojih pesmih, da »usmiljenje govori iz njih in sočutje z vsem, kar trpi na svetu«. O pesniku pravi, da imej namen »učiti in svariti, povzdigovati in blažiti narod. Prorok učitelj, duhovnik voditelj bodi pesnik svojemu času, domovini svoji ... Zvest poslanstvu svojemu govori, čaka ga naj slava ali kamenjanje«.

Hugo je v marsičem podobno sodil o pesniku. V prvi knjigi svoje zgodnje zbirke Odes et Ballades ima pesem Le poète dans les révolutions. V nji ugovarja glasu, ki mu pravi, naj ne druží gorja sveta s svojim.

Quoi! mes chants sont-ils téméraires?
 Faut-il donc en ces jours d'effroi,
 rester sourd aux cris de ses frères,
 ne souffrir jamais que pour soi?
 Non, le poète sur la terre
 console, exilé volontaire,
 les tristes humains dans leurs fers;
 parmi les peuples en délire,
 il s'élançait, armé de sa lyre,
 comme Orphée au sein des enfers!

Pomislek, da je še premlad za sodnika, ga ne sme ovirati.

Quand le crime, Python livide,
brave, impuni, le frein des lois,
la Muse devient l'Euménide:
Apollon saisit son carquois!

Prav tako ga ne sme odvracati od posega v življenje misel nase in na svojce.

Le poëte, en des temps de crime,
fidèle aux justes qu'on opprime,
célèbre, imite les héros;
il a, jaloux de leur martyre,
pour les victimes une lyre,
une tête pour les bourreaux!

Glas mu pravi, da med pesniki ni več prerokov, on se pa zanosno vzdigne, češ da stopa smrtnik, ki ga navdihuje sam Bog, poln gorečnosti prihodnosti naproti. Torej je prerok, pripravljen na mučenje. Zaradi te slave rad zameta srečo.

Če denemo za zdaj na stran plameneči zanos, ki preveva to kakor toliko drugih Hugojevih pesmi, naletimo na misli, ki jih je povedal tudi Stritar, čeprav veliko bolj sentimentalno in še zdaleč ne s tako viharno kretnjo. Da je pa čutil dolžnost, pokazati, kadar je res potreba, razjarjeno lice narodnega vodnika in s povzdignjenim glasom razganjati iz narodnega templja sejmarje in farizeje, nam pričajo posebno Dunajski soneti.

Podobno zveni v četrti knjigi te zbirke pesem *La lyre et la harpe*. Poganska lira pravi pesniku, naj počiva in uživa slavo ter naj se ne da motiti od gorja sveta. Krščanska harfa pa mu obrača pogled prav v to stran:

Eveille toi, jeune homme, enfant de la misère!
Un rêve ferme au jour tes regards obscurs,
et, pendant ton sommeil, un indigent, ton frère,
à ta porte en vain s'est assis!...
Apparais dans la foule impie,
tel que Jean, qui vint du désert.
Va donc, parle au peuple du monde:
dis-leur la tempête qui gronde,
révèle le Juge irrité;
et pour mieux frapper leur oreille,
que ta voix s'élève, pareille
à la rumeur d'une cité!...
Soutiens ton frère qui chancelle,
pleure si tu le vois souffrir:
veille avec soin, prie avec zèle,
vis en songeant qu'il faut mourir.

Kar je Prijatelj zapisal o Hugojevi pozitivistični veri, je torej treba vzeti z nekim pridržkom, posebno kadar gre za njegovo zgod-

njo poezijo. S pridržkom je treba govoriti o nji tudi pri Stritarju, samo njemu je manjkal religiozni zanos in misticizem, ki je tako značilen tudi za starejšega Hugoja.

V kasnejši zbirki *Les rayons et les ombres* srečamo pesem, ki jo je imel tudi Prijatelj v mislih: *La fonction du poète*. Tudi tu se ustavlja nagnjenju, da bi šel iz množice v samoto in naravo, ki jo tako ljubi.

Mais, dans ce siècle d'aventure,
chacun, hélas, se doit à tous,
Dieu le veut, dans les temps contraires,
chacun travaille et chacun sert.
Malheur à qui dit à ses frères:
Je retourne dans le désert!
Malheurs à qui prend ses sandales
quand les haines et les scandales
tourmentent le peuple agité!
Honte au penseur qui se mutile
et s'en va, chanteur inutile,
par la porte de la cité!
Le poète en des jours impies
vient préparer des jours meilleurs;
il est l'homme des utopies,
les pieds ici, les yeux ailleurs.
C'est lui qui, sur toutes les têtes,
en tous temps, pareille aux prophètes,
dans sa main, où tout peut tenir,
doit, qu'on l'insulte ou qu'on le loue,
comme un torchon qu'il secoue,
faire flamboyer l'avenir!

Sorodnost, če ne celo zveza s Stritarjevo Visoko pesmijo in z uvodom v njegove poezije je tukaj več ko očitna.

V zbirki *Contemplations* (1856) srečamo poleg pesmi *Les Mages*, katero omenja Prijatelj zaradi vznesene predstave pesnika svečenika, še eno zanimivo izpoved, kako je Hugo gledal na svoj pesniški poklic. To je pesem *Ecrit en 1846* (iz tretjega dela). V nji pravi, kako se mu je zlo prikazalo mogočno, veselo in zmagoslavno in kako je občutil eno samo željo: biti pravičen. V svoji želji po pravičnosti se sprašuje:

Pourquoi le fiel, l'envie,
la haine? Et j'ai vidé les poches de la vie.
Je n'ai trouvé dedans que deuil, misère, ennui.
J'ai vu le loup mangeant l'agneau, dire: Il m'a nui!
Le vrai boitant; l'erreur haute de cent coudées;
tous les cailloux jetés a toutes idées.

On, ki se je štel za apostola, je moral gledati, kako je vladala tema, kako so vklepali bojavnike za resnico, pravico in napredek. Teh trpečih ni mogel pustiti samih.

... depuis vingt ans, je n'ai, comme aujourd'hui,
 qu'une idée en l'esprit: servir la cause humaine.
 La vie est une cour d'assise; on amène
 les faibles à la barre accouplés aux pervers.
 J'ai, dans le livre, avec le drame, en prose, en vers,
 plaidé pour les petits et pour les misérables;
 suppliant les heureux et les inexorables...
 Je me suis incliné sur tout ce qui chancelle,
 tendre, et j'ai demandé la grâce universelle...

Hugo je torej hotel biti zaščitnik malih, revnih in trpečnih, s čimer je postal zgled tolikim in tolikim pisateljem, ne samo našemu Stritarju. Zboljšanja sveta je pričakoval od sočutja, ki ga mora pesnik zbuhati, predvsem pa od napredka, v katerega je njegovo pozitivistično stoletje toliko verjelo. Hotel je razsvetliti človeka, odpraviti ječo s šolo. Vendar ta vera v napredek ni mogla čisto zamenjati krščanske, ki stavi pravo srečo onstran groba. Prepajali sta se med seboj v neko prav hugojevsko vizijo boljšega človeštva, za katero se mora človek bojevati, in ta boj mu je preskušnja na zemlji.

Oui, l'homme sur la terre est un ange à l'essai;
 aimons! servons! aidons! souffrons!

Stritar mu je bil vrstnik tudi v tem družanju krščanstva in pozitivizma. Mesijanska misel pri njem res ni tako razžarjena, je pa očitna, le da je pripisoval mesijansko poslanstvo Slovanom.

Prijatelj je torej dobro zadel, ko je pokazal na Hugoja, ki da je bil Stritarju drugi močni vzornik iz francoskega slovstva. Stritar je sicer lahko tudi drugod dobil zglede socialnega gledanja sodobnega pesništva, predvsem pri Francozih, ki so mu bili dovolj znani. Ni pa dvoma, da je nanj najbolj vplival prvak Hugo, čigar ime je bilo tedaj med najbolj imenovanimi. Z njim se ujema v poudarjanju, da je pesniku mesto med trpečim človeštvom, da mu mora biti zaščitnik in preroški vodnik v boljše čase.

2

Stritar je seveda te misli povedal veliko bolj preprosto, razredčeno, občansko lahko rečemo, da porabimo Prijateljev izraz. Naj je še toliko govoril o neizmernem gorju, ki da se zgrinja nad pesnika, tega nikdar ni znal povedati s takim drznim, vihnim in plamenečim zanosom, kakor je to navadno delal Hugo, ki ga je pri tem večkrat zaneslo v prehuda, pa zanj tako značilna pretiravanja. Če pogledamo njegovega nemirnega duha s te strani, bomo našli v njem nekaj presenetljivih sorodnosti z drugim našim pesnikom, ki je kaj daleč od Stritarja — z Župančičem.

Če pogledamo v že omenjeno *Le poète dans les révolutions*, opazimo, da se ta ljudski vodnik in prerok z ljudstvom ne čuti eno, mar-

več da se je k njemu ponižal iz svojih višin, ki so njegov pravi dom. Ta »exilé volontaire« ima tudi v svojem ljudskem tribunstvu pred očmi visoki sen: »La gloire est le but où j'aspire«, toda do slave ne prideš po poti sreče.

... pour l'aiglon, fils d'orages,
ce n'est qu'à travers les nuages
qu'il prend son vol vers le soleil!

Orel, sin viharjev, ki se nosi skozi oblake proti soncu — kje hočeš bolj župančičevske podobe!

V četrti knjigi zbirke Odes et Ballades imamo še eno pesem z naslovom Le poète. V ti podobi pesnika srečujemo črte, ki smo jih mogli spoznati pri Stritarjevi žrtvi gorja vsega sveta. Toda tu se še izraziteje kaže razloček med Stritarjevim pevcem, ki je svetožalni mučenik, v zadnji in najbolj očitni osnovi pa občanski pesnik učitelj in tolažnik, ter med Hugojevim, ki je tudi sentimentalni svetožalnik, vendarle vse drugače ljubosumno zaverovan vase in svojo vzvišeno boleost in samoto — nekako tako kakor Župančičev.

Qu'il passe en paix, au sein d'un monde qui l'ignore,
l'auguste importuné que son âme dévore!
Respectez ses nobles malheurs!

To plemenito gorje pa ni vzkliko iz sočustvovanja s človeštvom, marveč iz zavesti izgubljene mladosti in sreče, ki je plačilo pesniškega poklica, ter iz muke, ki jo povzroča pesniku vmešavanje v vsakdanje zadeve življenja. Temu pesniku je njegovo »vzvišeno življenje« va-jeno »visokih poti«, nanj pritiska »teža nesmrtnosti«, toda nebeški darovi poezije mu ne prinašajo nebes. Čeprav na teh visokih poteh ni sreče, ki jo sanja mlad človek, so za Hugoja vendarle ponos, na katerem gradi svojo vrednost, ki je prazni svet ne more razumeti. Proti temu svetu se postavi v podobno visokostno pozo, kot se je Župančič, zlasti v Ptiču Samoživu.

Pourquoi traîner ce roi loin de ses royaumes?
Qu'importe à ce géant un cortège d'atomes?
Fils du monde, c'est vous qu'il fuit.
Que fait à l'immortel votre éphémère empire?
Sans les chants de sa voix, sans le son de sa lyre,
n'avez vous point assez de bruit?

Na Ptiča Samoživa se spomniš tudi ob njegovih očeh, ki da jim je pogled plamen, ter ob njegovih perutih, ki jih zlati luč in rdeči zubelj in s katerimi se v trenutku vzpne iz peklenske orgije v nebeško veselico — saj on je nekak bog.

Za primerjavo z Župančičem je zanimiva tudi pesem Ce siècle avait deux ans iz zbirke Feuilles d'automne. Tukaj pravi, da je moral že zgodaj popiti vse mere gorja. V njem namreč vse odseva in odmeva:

...l'amour, la tombe, et la gloire, et la vie,
 l'onde qui fuit, par l'onde incessamment suivie,
 tout souffle, tout rayon, ou propice ou fatale,
 fait reluire et vibrer mon âme de cristal,
 mon âme aux mille voix, que le Dieu que j'adore
 mit au centre de tout comme un écho sonore.

Kako blizu mu je Župančič s svojim »srcem v sredini«! Nanj moraš misliti tudi ob pesmi Pan iz iste zbirke, in sicer ob verzih, ki se nekam vežejo z Župančičevo izjavo Izidorju Cankarju, da je pesniku v stvarjanju svet kot velikanska klaviatura, ki mu verno odgovarja, kadar pritisne in jo vpraša. Če bi bil umetnik popoln, bi mu pel ves svet.

...o poètes saints, l'art est le son sublime,
 simple, divers, profond, mystérieux, intime,
 fugitif comme l'eau qu'un rien fait dévier,
 redit par un écho dans toute créature,
 que sous vos doigts puissants exhale la nature,
 cet immense clavier!

Postavimo zraven še podobo iz že omenjene pesmi La fonction du poète, v kateri kliče pesnika v naravo, na polje, kjer vse drhti in vzdihuje, kjer je narava velika lira, pesnik pa božji lok — harpa boš, ki jo prebira Gospod, je zapel Župančič v Nočnem psalmu — pa bo, mislim, že zadosti primerov, ki naj potrdijo sorodnost med obema pesnikoma. Pri obeh velika zagledanost vase, v visoke poti in pokrajine svojih pesniških snov. Oba rada gledata zviška na zemljane, kakor da bi hotela s poudarkom svoje nesmrtnosti vzvišenosti pregnati mučno zavest, da sta iztrgana iz toplega sožitja z ljudmi ter prikrajšana za marsikatero preprosto, pa vendar tako lepo srečo. Župančič, ta »daljnih carstev sin«, ki ga tako drzno vznáša »car-ponos«, pa na splošno tudi v svojih najbolj visokostnih pozah ni tako mučen, kakor je včasih neugnani romantik Hugo. Zakaj Hugo ni hotel biti samo Olympio, kakor se je značilno imenoval v neki, v francoskih šolah sila natančno obdelovani pesmi, ampak se je že skoraj stavil med božanstva. S takim njunim pogledom nase in na svet se seveda ujemajo tudi druge podobe, podobe orlov, peruti, viharjev, podobe srca in duše, v katerih poje ves svet in ki sta prav za prav glasbilo panteističnega božanstva. In seveda, oba pesnika sta si blizu tudi po obliki, po blestečem, zanosnem verzu, dasi je res, da je preplodoviti in burni Hugo manj zanesljiv, to se pravi, da se za nekaterimi naravnost čudovitimi, prefinjeno rahlimi in presunljivimi podobami kaj lahko zvrstijo pretirane in površne, prekrite z na zunaj močno donečo spremljavo. Sicer pa doni tudi Župančič kdaj mogočno, pa votlo.

Ali bo treba Župančiča zastran takih očitnih sorodnosti postaviti med Hugojeve odjemalce, kakor smo precej upravičeno napravili s Stritarjem? Čisto mogoče je, da je Župančič obravnavane pesmi iz zgodnjih Hugojevih zbirk bral in si kakšno podobo tudi ohranil. Še

bolj mogoče pa je tudi, da imamo tukaj opraviti z zanimivo vzporednostjo dveh do neke mere zelo sorodnih pesniških narav, romantika Hugoja in novoromantika, kakor so nekateri imenovali pesnike moderne, Župančiča.

3

Zgledov socialnih motivov je mogel dobiti Stritar v francoskem pesništvu obilo. Vzemimo že ljudskega pevca Bérangera, ki je pel o revežih, o prezebajoči beračici, nekdanji igralki, o postopaču, ki mu nesocialna družba ni znala preskrbeti dela, ampak ga je vrgla na cesto. Stritar ga je dobro poznal in visoko cenil. Omenja ga v Zorinu (Zvon 1870, 151), v Literarnih pogovorih (Zvon 1870, zbr. sp. V, 120) pa se s takimile besedami navdušuje zanj: »Skoraj edini francozki pesnik, kateri nam sega v srce, in ki ga tudi imajo novejši kritiki francozki za svojega največjega lirika, — Béranger, — kako preproste, kako domače, kako čisto narodne so njegove ‚chansons‘!« Za pozneje vemo, da je na nemško prevedel njegovo *Mon habit* (1888, gl. Janko Glaser, *Stritariana* v študijski knjižnici v Mariboru, GMS 1939, 389). Pa imamo še druge, ki so peli o trpečih. Zlasti veliko snovi dobimo pri Hugoju, nekaj tudi takega, kar bi lahko povezali s Stritarjem.

Pri njem srečamo pesmi, kakor na priliko *Pour les pauvres* (*Les feuilles d'automne*), ki polaga bogatašem na srce usmiljenje do revežev, ki stradajo in zmrzujejo, medtem ko oni veseljačijo. Treba je ljubezni, pa se bo vzdignila v čistem blesku tudi žena, ki je padla (*Les chants du crépuscule*). Ta poudarek izraža tudi lepa zgodba *Les pauvres gens* iz poznejše *Légende de siècles* (1877). Ljubezen in usmiljenje je poudarjal tudi Stritar, toda beseda se mu je že morala pojiti s satiro (Postopačeva modrovanja). Zraven omenjenih ima Hugo še lepo vrsto pesmi, ki segajo v življenje revnih, toda kakšne posebne zveze z našim Stritarjem ne moremo najti. Stritarjev skoraj edini, pa zanj tako značilni sentimentalni motiv sirote je gotovo čisto njegov. Rodil se mu je pri misli na mladostno tovariško Delo (Rejenka iz *Pesmi* 1869 spominja nanjo) ter se dopolnil ob spoznavanju življenja. Pač pa bi mogli vzporediti njegovo pesem *Konju* z odlomkom Hugojeve *Mélancholia* (*Contemplations* 1856). Tu se pesnik ustavlja ob zgaranem konju, ki ne more zvléči pretežkega bremena, zaradi česar se pijani voznik spravi madenj in ga tako neusmiljeno obdelava, da se žival zgrudi. Stritarju je sprožil tak pogled ironično opazko, koliko na boljšem je vendarle človek, ki ga za trpljenje čaka plačilo na onem svetu. Medtem ko Stritar ni znal najti iz nejasnosti pomena trpljenja in iz tega izvirajočega dvoma, si je Hugo pomagal s svojim panteizmom. Njegov konj zre z ugašajočim očesom Nekoga, vanj prehaja mračna otrplost neskončnosti, »où luit vaguement l'âme effrayante de choses«. (Glej še razglabljanja v *Živalskih pogovorih*: *Konja*, Zvon 1878.)

Primerjava s socialnimi motivi pri Hugoju in pri Stritarju nam torej ne more preveč povedati. V glavnem bo pač tu šlo za nekatere

spodbude, ne pa za izposoditve. Več pravice imamo o tem govoriti pri nekem drugem francoskem socialnem pesniku, pri Françoisu Coppéeju. Coppée je bil Stritarjev sodobnik in tiste čase znan daleč preko francoskih mej. O glavni vsebini svojih pripovednih pesmi pravi sam:

Les humbles, les vaincus résignés de la vie
restent mes préférés toujours...

Najbolj znana je njegova *La grève des forgerons*, objavljena v *Poèmes modernes* 1869. Na njeno podobnost s Stritarjevim Pisarjevim sinom (1885) je opozoril že Grafenauer v *Kratki zgodovini slovenskega slovstva* (226). Pesem je samogovor pred sodniki. Govori ga oče Jean, ki se je sicer pridružil stavkujočim kovinarjem, pa ga je strlo, ko je moral gledati prezebanje in stradanje svojih. Ko je prosil popivajoče tovariše, naj ga izvzamejo, mu je gizdav lahkoživec vrgel v obraz očitek bojazljivosti. To mu je pognalo kri v glavo, da je poklical izziivača na dvoboj s kladivi ter da ga je, ko se mu je ta umikal, pobil. Kaj napravijo ž njim, mu je vseeno, zakaj njegovih ni več med živimi. Pesem je bila v Franciji kmalu zelo popularna. Nemcem jo je podal v prevodu neki Mauthner (*Der Streik der Schmiede*). Prevod je moral nastati vsaj do leta 1885 — to leto namreč Brockhaus že piše o njem. Če je Stritar ni poznal v izvorniku, ga je nekako v tem času morala prevzeti prevedena. Zakaj že 1884. leta je dal natisniti svojega Nosana, ki je tudi samogovor, to pot pred gospodo v gostilni, samogovor zapitega dobrovoljčka, nekdanjega študenta, ki se je zgubil, ker so ga doma prekleli, ko ni hotel za duhovnika. Še bliže Coppéejevi pesmi je Pisarjev sin. Tu imamo namreč prav tak samogovor pred sodniki, nastopa pa pisarjev sin, ki je šel za kovača, da bi živel spodobneje kakor njegov oče. Po smrti svojih mora dočakati, da se mu zastrupi sestra, ki jo je zapeljal lahkoživec. Tudi on pokliče strahopetnega gizdalina na dvoboj ter ga s kladivom pobije na tla. Tudi on se ob koncu obrača k sodnikom, naj mu prisodijo smrt. Tretja pesem, ki spada med odvisnice Coppéejeve, je Glavan, tudi samogovor pred sodniki. Tudi tu gre za hudodelca, na zunaj odurnega človeka, s katerim so skoraj vsi grdo ravnali in ki je v obupu zažgal dom, ko se je vrnil ranjen iz vojske ter našel svoje dekle poročeno z bratom.

Pri vseh teh pesmih gre kakor pri Coppéeju za sočutje s padlimi ter tudi za razlago in do neke mere tudi opravičenje njih dejanja in nehanja. Prav tako pa je treba poudariti obliko samogovora, v kateri so prikazani in ki očitno poteka od Coppéeja. Oblika je morala biti Stritarju všeč, saj je dajala njegovi udobni zgovornosti precej proste roke. Kar se tiče te udobne zgovornosti, mu je bil Coppée veliko veliko bližji ko zanesenjaški Hugo. Kakor on se je tudi Coppée rad predajal širokemu, sicer bolj otipljivemu risanju in kramljanju, se spuščal v socialne pridige bogatemu meščanstvu, pa bil v njih tudi po svojem spreobrnjenju v katoličana dosti revolucionarnejši od Stritarja. Da se je Stritar gledoval pri njem, je torej očitno.

Gorazd — mladi Aškerc, je do tedaj že zanesel nekaj socialnih motivov v svojo pesem. Zamimivo je, kako hitro je povzel po Stritarju obliko in motiv, ki si ju je ta izposodil od Francoza. Nekaj mesecev po objavi Pisarjevega sina (1885, 8. števil.) že beremo v Ljubljanskem Zvonu (1886, 1. števil.) njegovega Tatu — poznejšo Zimsko romanco. Tudi tu je monolog pred sodiščem, pred katerim siromak razlaga, kako je zaradi svojcev zašel na pot tatvine. Zvezo s Stritarjem so morali bralci takoj občutiti. Marja Boršnik omenja v opombi k tej pesmi v prvi knjigi Aškerčevega Zbranega dela, da je pokazal na to zvezo Detela v pismu Levcu kmalu po objavi v Ljubljanskem Zvonu. Obliko samogovora je Aškerc tudi pozneje rad rabil. Vendar se je v drugih pesmih močno oddaljil od Stritarjevega zgleda. Tako bi pri Godčevi baladi in pri Listu iz kronike Zajčke komaj mogli govoriti o kakšni odvisnosti. Še najvidneje se je vrnil k temu zgledu v dveh pesmih Iz pesmarice neznanega siromaka. To sta Delavčeva hči in Večerna molitev siromakova. Ta oblika je bila videti primerna za obravnavanje socialnih motivov, zlasti kadar je šlo za opravičevanje siromakov in obtožbo bogatinov.